

МОТИВАЦИЯ ЗА ОДОБРЕНИЕ ПРИ МЛАДЕЖИ ДОБРОВОЛЦИ В БЪЛГАРИЯ

Йовка ГЕОРГИЕВА

Великотърновски университет „Св.св. Кирил и Методий“

БЪЛГАРИЯ, 5003 Велико Търново,

ул. „Геодосий Търновски“ 2

✉ yoyo_yoyo@mail.bg

Резюме. Проведено е изследване на български младежи доброволци за изследване на нивото на мотивация на одобрение чрез тест „Скала за самооценка на мотивацията за одобрението на Д. Краун и Д. Марлоу“ и базисни причини за полагане на доброволчески труд. Целта е да се провери хипотезата за високата нужда от одобрение и връзката ѝ между полагането на доброволен труд, както и установяване на базисни мотиви за полагане на доброволен труд от българските младежи.

Ключови думи: доброволец; младеж доброволец; социална желателност; мотивация; мотивация за одобрение; скала на Краун и Марлоу.

Статията да се цитира по следния начин:

Георгиева, Й. (2017). Мотивация за одобрение при младежи доброволци в България. *Психологични изследвания*, Том 20, Кн. 1, 2017, 227-235. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online).

© Й. Георгиева, 2017

Статията е постъпила през ноември 2016

Приета за публикуване през април 2017

Публикувана през юни 2017

Авторът е прочел и одобрил окончателния вариант на ръкописа.

LEVELS OF SELF-ASSESSMENT OF MOTIVATION FOR APPROVAL OF YOUNG VOLUNTEERS IN BULGARIA

Yovka GEORGIEVA

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo

BULGARIA Veliko Turnovo, 5003,

2 T. Turnovski str.

✉ yoyo_yoyo@mail.bg

Abstract. *A study was conducted among young Bulgarian volunteers, measuring the levels of motivation using the “Marlow-Crowne Social Desirability Scale” and main reasons for voluntary work. The study aims to verify the hypothesis on great need of approval and the relationship with voluntary service, as well as to establish basic motives for voluntary work among young Bulgarians.*

Keywords: volunteer, young volunteer; social desirability; motivation; motivation for approval; Crowne-Marlowe scale.

The article can be cited as follows:

Georgieva, Y. (2017). Motivatsiya za odobrenie pri mladezhi dobrovoltsi v Bulgaria. [Levels of self-assessment of motivation for approval of young volunteers in Bulgaria]. *Psychological Research*, Volume 20, Number 1, 2017, 227-235] ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online), (in Bulgarian).

© Y. Georgieva, 2017

Submitted – November 2016

Revised – April 2017

Published – June 2017

The author has read and approved the final manuscript.

В България все още няма легално и общоприето определение за понятията „доброволчество“ и „младежко доброволчество“. Доброволството се свързва с доброволност, доброта, отделяне на време, умения и труд, без да се получава финансова облага и материален стимул в замяна. Изследването на мотивацията в този аспект трябва да се гледа извън маргиналните мотиви и материални облаги. Въпросът за мотивацията на младежите доброволци в България се засяга частично в няколко изследвания, но няма систематизирани и подробни данни по темата. Основен източник на информация са направените от неправителствения сектор проучвания и доклади за доброволството като до този момент не е провеждано изследване за връзката между самооценката на мотивацията на одобрение и полагането на доброволчески труд в България.

Данни за висока мотивация за одобрение на доброволците като общоприето становище са дадени от М. Давид (McDavid 1965).

За да има ясна концепция за темата на изследването е необходимо да представя работно определение на понятието „младежи доброволци“. Според „Закона за младежта“ „младежи са лица на възраст от 15 до 29 години включително“. Според чл. 35 в същия закон „младежка доброволческа дейност е общественополезна дейност, извършвана безвъзмездно от младежи на територията на Република България или в друга държава по програми и инициативи в сферата на социални, младежки, спортни и други общественозначими дейности.“ (Закон за младежта, 2013).

Дефиницията на най-голяма платформа, занимаваща се с доброволчество към момента Time Heroes е: „доброволчество е всяка дейност извън трудовите и служебни правоотношения в полза на несвързани лица, организации или институции, извършвана по собствен избор и без възнаграждение.“ (Time Heroes 2015: 16.). Според изследванията и организациите, работещи с доброволци, има няколко вида полагане на доброволчество – спонтанно

и организирано, формално и неформално, постоянно и кампанийно. Определението, което ще се използва за целта на изследването ще бъде комплексно и обобщено, но ще включва само отделни видове доброволческа дейност. Младеж доброволец е всяко лице на възраст между 15 и 29 години, което извършва дейности или предоставя услуги, без да получава материално възнаграждение като участва системно в доброволчески инициативи и дейности чрез формална организация или институция по своя воля.

Мотивацията е водеща при изучаването на поведението и причините на това поведение. Анализът на факторите и причините, които активират, инициират и енергизират човешкото поведение и водят до осъществяването и завършването на поведенчески акт са водещи при определяне на причините за определен тип поведение – в случая на полагане на доброволчески труд. Според Маслоу човек е мотивиран да постигне определени цели и именно това осмисля живота му. Човешката мотивация е сложна и включва редица компоненти. Тук се разглеждат само осъзнатата и рационализирана мотивация, от една страна, и необходимостта от социално одобрение като мотиватор за полагане на доброволчески труд, от друга (Маслоу 2001).

Проучвания, свързани с мотивация на доброволството и доброволството като цяло, са направени през последните 20 години. Първото съвременно задълбочено изследване по темата е „Изследване на доброволческия сектор в България“ проведено от Институт „Отворено общество“ през април-май 2002 г. В него са разглеждани мотивите за полагане на доброволчески труд в България. Там се посочват ползите за хората, полагащи доброволен труд в прагматичен и емоционален план. „Прагматичните“ ползи, посочени от доброволците са „комуникативни умения, развиване на нови личностови/характерови качества, конкретни практични знания, организационни умения, умения за разработване на проекти, компютърна грамотност“ (Институт „Отворено общество“ 2002: 22). Най-

често посочените емоционални ползи в изследването са морално удовлетворение, нови контакти и създаване на приятелски отношения, личностна реализация, повишено самочувствие, повече сигурност в средата. Като основни причини за полагане на доброволен труд в същото изследване се установява, че 56 % от българските доброволци полагат доброволен труд, за да бъдат полезни на нуждаещите се, 17 % – водени от желание за социален опит, а 12 % посочват като основна причина придобиване на знания и умения (Институт „Отворено общество“ 2002: 23).

Проведени са две проучвания – „Национално проучване за нагласите към доброволчество“, проведено от „Национален алианс за работа с доброволци“ (2013) и „Нови аспекти на доброволството – проучване на нагласите сред действащи доброволци в България“ (2014), които проучват мотивацията и причините за липса на такава при доброволци в България.

Основни мотиватори посочени от респондентите са възможност за създаване на социални контакти, интересни преживявания, личностно и професионално развитие, усещане за полезност и значимост (Национален алианс за работа с доброволци 2013: 21-22).

Причини, които хората посочват, за да не полагат доброволен труд са липсата на време (36%) и липсата на информация (респондентите посочват като основни причини „никой не ми е казал“ – 21% и „не знам къде“ – 19%) (Национален алианс за работа с доброволци 2013: 18).

В проучване от 2014 г. „Нови аспекти на доброволството – проучване на нагласите сред действащи доброволци в България“ основни фактори, влияещи на мотивацията и пониженото желание за полагане на доброволчески труд, които респондентите са дали са „хората са отчуждени, липсва съпричастност“, липсата на насърчаване на доброволството в семейството и в училище, липса на достатъчно механизми за свързване на хора, желаещи да са доброволци с нуждаещите се, неразбиране на значението на полагане на доброволчески труд.

Причина посочена основно от младежите между 14 и 25 години е „загубата на време“, обобщено в проучването като липса на време (Нови аспекти на доброволството – проучване на нагласите сред действащи доброволци в България 2014: 12).

Проучването, направено от Time Heroes, извежда като движещи мотиватори на доброволческото поведение полезността и чувството за смисъл на мисията, идеята и дейността. Приемане на ценността на мисията и дейността за своя е причина редица доброволци да се включват в доброволчески „мисии“ и дейности. Постигнатите резултати, също са фактор за позитивно влияние и участие в доброволчески инициативи (Time Heroes, Наръчник за работа с доброволци 2015).

Представените изследвания извеждат сходни причини за полагане на доброволчески труд – желанието да са полезни, възможността да учат, създаването на контакти и натрупвания на интересни преживявания.

Цел: Да се установи съществува ли връзка между мотивация за одобрение и полагане на доброволен труд при доброволци в България.

Задачи на изследването: изследване на мотивация за одобрение на български младежи-доброволци; изследване на основните мотиви за полагане на доброволчески труд на младежи доброволци в България.

Хипотеза 1: Мотивацията за одобрение на младежи доброволци е висока.

Хипотеза 2: Основни мотиватори за полагане на доброволчески труд от младежи в България са желанието да бъдат полезни, удовлетвореност, придобиване на нови знания и умения, създаване на социални контакти и забавления.

Метод на изследването: Използван е тестът „Скала за самооценка на мотивацията на одобрението на Д. Краун и Д. Марлоу“ (САЩ от 1964 г.) и отворени въпроси, свързани с причината за полагане на доброволен труд на младежите-доброволци.

„Скала за самооценка на мотивацията на одобрението на Д. Краун и Д. Марлоу“ показва степента на социално желателно поведение – необходимостта на лицето да

бъде прието от другите, да получава признание, да отговаря на социалните норми и да бъде харесвано от околните. При социално желателното поведение личността се опитва да постъпи, така както биха постъпили повечето хора (конформно) или по начин, който би бил одобрен и похвален. Тестът измерва зависимостта от одобрение, което е един от водещите мотиватори на човешко поведение. Хората със социално желателно поведение, от една страна, се опитват да получат положителни оценки от околните, а от друга – да избегне негативните.

Младежите доброволци са изследвани със съкратения вариант на теста по 20 балова скала (оригиналният въпросник е с 33 айтема). Вниманието е необходимо да се обърне на факта, че тестът е самооценъчен, т.е. показва начина, по който всяко едно лице възприема своята мотивация. Това е причина до голяма степен да се измерва управлението на впечатления на респондентите. Ниска е вероятността за себезаблуждение и въпреки че има възможност за манипулируемост на резултатите (съзнателна или не), въпросниците се попълват анонимно и отклоненията в тази насока са малко вероятни. В общия случай тестът изследва поведението и нагласите на индивида, а не самооценката му, поради начина на задаване на въпросите. Надежд-

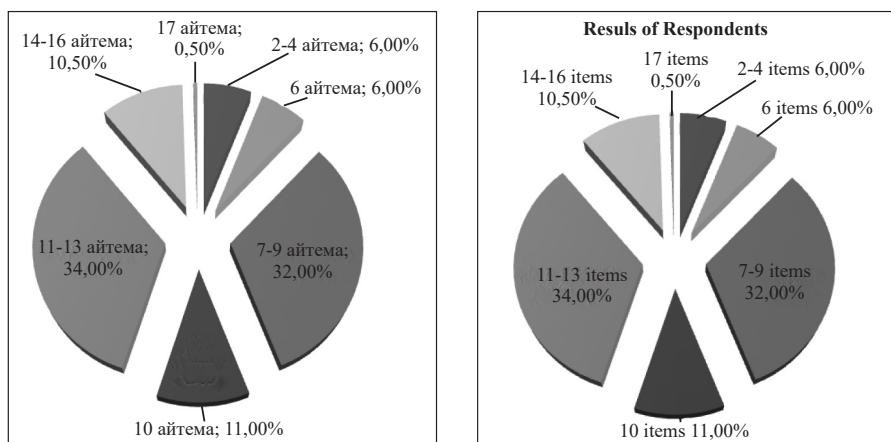
ността на теста е 0,74 за психолози (0,66 за непсихолози).

Изследвана е зависимост между нивото на самооценка за мотивация на одобрение на младежи според възрастта и пола на респондентите. На база данните от проведеното емпирично изследване с анкета, съставена за целта на настоящето проучване, както и обработка на данни от предходни изследвания, са систематизирани основните мотиви за полагане на доброволчески труд, които доброволците посочват за водещи.

Участници в изследването: 200 младежи на възраст от 15 до 29 години, които полагат доброволен труд в 35 различни организации, работещи с доброволци в 17 населени места в България.

27% от изследваните лица са мъже (54 човека), а останалите 73% – жени (146 лица). 47% от изследваните лица са на възраст между 15 и 19 години (като всички те са ученици); 26% са на възраст между 19 и 25 години (от тях 90% са студенти, от които над 60% паралелно с ученето работят, а останалите 10% са работещи); 27% са на възраст между 25 и 29 години (от тях 6% са студенти, 6% безработни, а останалите 88% – работещи).

Периодът на провеждане е декември 2015 година – юни 2016 година.

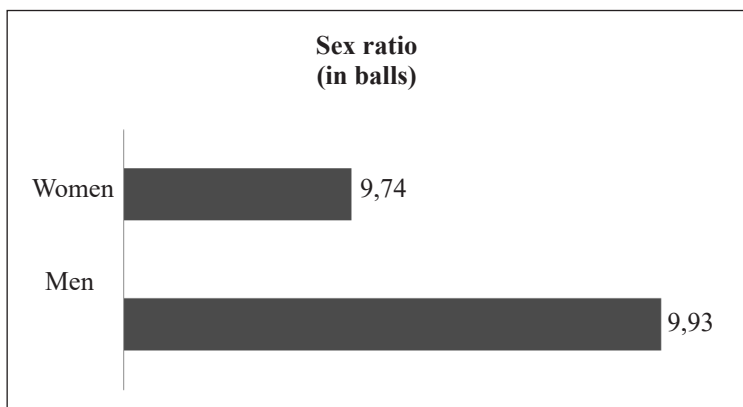
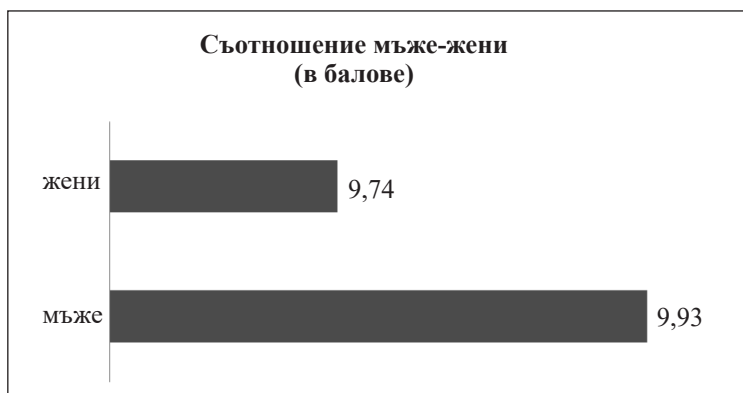

Фигура 1. РЕЗУЛТАТИ НА РЕСПОНДЕНТИ ПО ТЕСТА „СКАЛА ЗА САМООЦЕНКА МОТИВАЦИЯТА НА ОДОБРЕНИЕ НА Д. КРАУН И Д. МАРЛОУ“

На база на теста „Скала за самооценка на мотивацията на одобрението на Д. Краун и Д. Марлоу“ се установява, че голяма част от младежите имат средно и под средното ниво на самооценка на мотивация на одобрение по скалата. Анализът на резултатите показва липса на екстремно ниски и високи оценки по скалата. Резултатите са между 2 (1 лице – 0,5% от изследваните) и 17 (1 лице – 0,5% от изследваните младежи доброволци) айтема. Средната стойност от всички изследвани лица е 9,81 бала (в рамките на средното ниво на мотивация на одобрението). 6% от младежите доброволци показват 4 и по-малко точки по скалата, което сочи за много ниско ниво на необходимост от одобрение. 6% от изследваните младежи имат 6 айтема по скалата, което попада в ниска мотивация на одобрение. 32% от младежите имат между 7 и 9 айтема, а 11% – 10 айтема по скалата. От тук

може да се направи изводът, че над 50 процента от изследваните младежи доброволци имат под половината балове по теста. 34% от младежите, отговорили на въпросника, имат между 11 и 13 айтема по скалата, а 10,5% между 14 и 16 айтема. Едва 0,5% имат 17 айтема по скалата за самооценка на мотивацията на одобрение. 89,5% от лицата попадат в скалата за средна и ниска мотивация за одобрение. Според ключа за теста, тези лица нямат необходимост от постоянно признание от околните и липсва зависимост от външна оценка. Лицата са по-склонни да постъпват според свои вътрешни виждания, а не на база на оценките на околните.

Не се забелязва значима разлика между нивото на самооценка на мотивацията на одобрение по отношение на пола – мъжете имат средна стойност 9,93, докато жените 9,74.

Възрастова група	Среден резултат
14-19 год.	10,98
20-25 год.	8,93
26-29 год.	9,53
<u>ОБЩО:</u>	9,81

Age	Average score
14-19	10,98
20-25	8,93
26-29	9,53
<u>TOTAL:</u>	9,81

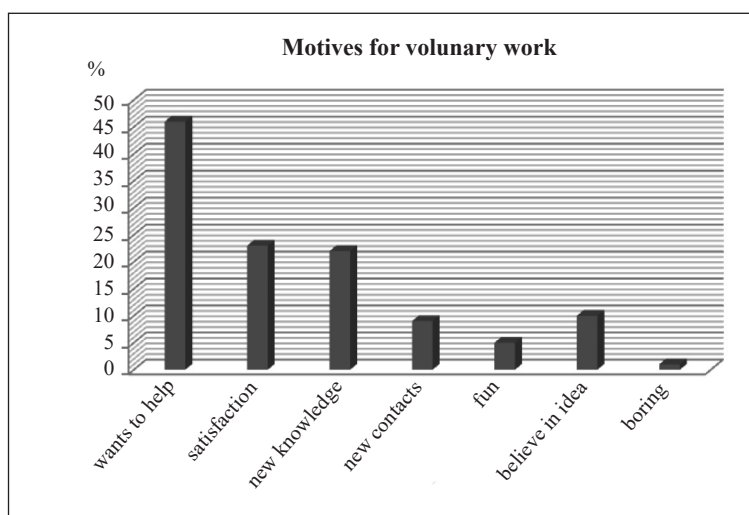
Младежите между 15 и 19 години показват по-висока нужда от одобрение, сравнение с другите две групи (при тях среден резултат е около 11%), което се отдава на психологическите характеристики на възрастта, характерни с необходимостта от по-голямо социално одобрение.

Резултатите от теста оборват хипотезата, че младежите доброволци имат високо ниво на самооценка на мотивацията за одобрение. Водещите мотиви за полагане на доброволчески труд са различни от потребността от социално одобрение и харесване, тъй като това не е водещо поведение при изследваните младежите доброволци. Това е причина да се търсят други мотиви за полагане на доброволчески труд.

Направеното изследване дава информация за мотивите, които доброволците посочват като основни и осъзнати за полагане на доброволчески труд към момента. Въпросът за личната мотивация е зададен като отворен въпрос в настоящото изследване, което е причина отговорите да са разнообразни и многоспектърни. Въпреки

това в кратко обобщение може да се посочат обобщено мотивационните фактори, като част от младежите са дали отговори, които попадат в повече от един мотиватор.

Водещи причина за лична мотивация на младежите са желанието да правят нещо значимо и да допринесат за положителна промяна в света – те са граждански активни и дейно участват в промяната и съграждането на света около тях. Силен мотиватор е усещането, че са полезни, удовлетвореността от себе си, желанието да помогнат на някого. Чрез различно формулирани отговори младежите посочват желанието да помогнат и да бъдат полезни като основно – 45% под една или друга форма са посочили този отговор. Позитивното вътрешно усещане, че младежа помага и чувството, че е постъпил алтруистично са посочени са водещи в отговорите. Като по-рядко и наред с други мотиви се посочва желанието за развитие, възможност за получаване на нови знания, социални контакти, интереси в областта, забавление.

Потвърждава се хипотезата за основните мотиви за полагане на доброволен труд, като те се на много по-различни от тези, които респонденти са дали в предходни изследвания за изследване на мотивацията на доброволци.

Направеното изследване сочи за високо ниво на желание на младежите доброволци да бъдат полезни и стремеж към това да помагат. Младежите-доброволци като цяло

имат средно ниво на необходимост на одобрение – което показва липса на висока необходимост от одобрение. Доброволчеството е представено от участниците в проучването като хуманен акт с идеални мотиви.

Въпросът за мотивацията за полагане на доброволчески труд все още не е застъпен в научните среди. Това предполага възможности за бъдещо изследване на мотивацията на доброволците в България.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Кесянов, С.** (2001). Енциклопедия психологически тестове.
2. **Маслоу, Е.** (2001). Мотивация и личност.
3. **Национален алианс за работа с доброволци** (2013). Национално проучване за нагласите към *доброволчеството*.
4. **Институт „Отворено общество“** (2009). Гражданското общество и дарителството.
5. **Фондация „Общество и информация“** (2002). Изследване на доброволческия сектор в България.
6. **Фондация „Помощ за благотворителността в България“** (2010). Младежко доброволчество в България 2010.
7. **Фондация „Чарлз Стюарт Мотт“** (2014). Нови аспекти на доброволчеството – проучване на нагласите сред действащи доброволци в България.
8. **Закон за младежта**, В сила от 20.04.2012 г., Обн. ДВ. бр. 31 от 20 Април 2012 г., изм. ДВ. бр.68 от 2 Август 2013 г.
9. **Time Heroes** (2015). Manual for work with volunteers.
10. **Johnson, A.** (2001). Validation of the Cromwell-Marlowe social desirability scale, (p. 1661-1665).

REFERENCES

1. **Casqnov, S.** (2001). Entsiklopedia psihologicheski testove. [Encyclopedia of psychology tests], p. 261-262. (In Bulgarian).
2. **Maslow, A.** (2001). Motivatsia i lichnost. [Motivation and personality]. (In Bulgarian).

3. **Natsionalen aliанс за работа s dobrovoltsi** (2013). Natsionalno prouchvane za naglasite kam dobrovolchestvoto. [National alliance for volunteer action (2013). Nationality research for volunteer's attitude]. (In Bulgarian).
4. **Институт „Отворено общество“** (2009). Grazhdanskoto obshtestvo i daritelstvoto. [Open security institute Sofia (2009). Civil Society and Donorship]. (In Bulgarian).
5. **Fondatsia „Obshtestvo i informatsia“** (2002). Izsledvane na dobrovolcheskia sektor v Bulgaria [Society and Information Foundation (2002). Research for volunteering sector in Bulgaria]. (In Bulgarian).
6. **Fondatsia „Pomosht za blagotvoritelnosta v Bulgaria“** (2010). Mladezhko dobrovolchestvo v Bulgaria 2010. [Cause Foundation (2010) Youth volunteering in Bulgaria 2010]. (In Bulgarian).
7. **Fondatsia „Charlz Styuart Mott“** (2014). Novi aspekti na dobrovolchestvoto – prouchvane na naglasite sred deystvashti dobrovoltsi v Balgaria. [Charles Stewart Mott foundation (2014). New aspects for volunteerism –research for attitudes amongst acting volunteers in Bulgaria]. (In Bulgarian).
8. **Zakon za mladezhata**, V sila ot 20.04.2012 g., Obn. DV. br. 31 ot 20 April 2012 g., izm. DV. br. 68 ot 2 Avgust 2013 g. Youth Law (2013). (In Bulgarian).
9. **Time Heroes.** (2015). Наръчник за работа с доброволци TimeHeroes. (2015). Narachnik za работа s dobrovoltsi TimeHeroes (2015). Manual for work with volunteers.
10. **Johnson, A.** (2001). Validation of the Cromwell-Marlowe social desirability scale, (p. 1661-1665).